

Stockholm 2005.02.01

#### ISOLERA INTE KULTURARVSFRÅGORNA PÅ GOTLAND

Bästa Ulrika Messing!

Sveriges Arkitekter har tagit del av lokaliseringsutredningens förslag till omlokalisering av statliga jobb till regioner som drabbats hårt av nedskärningarna inom försvaret.

Sveriges Arkitekter stöder regeringens ambition att minska de regionala ekonomiska konsekvenserna av försvarsbeslutet för att upprätthålla en jämn sysselsättning i hela landet. Att flytta statliga verksamheter kan vara ett sätt, men är inte det enda, och kan i värsta fall bara bli en symbolisk gest med förödande effekter för effektiviteten i den statliga förvaltningsapparaten.

Det förslag som närmast berör Sveriges Arkitekter och våra medlemmar är förslaget att flytta Riksantikvarieämbetet till Gotland. Riksantikvarieämbetets verksamhet berör arkitekterna både som anställda och genom de många kontakter som arkitekter runt om i landet ständigt behöver ha med RAÄ för att kunna arbeta på ett effektivt sätt. Kulturarvet är en viktig resurs i samhällsbyggandet som kräver en omfattande kompetens för att kunna tillgodogöras samhället.

Det framgår av utredningens rapportunderlag att om RAÄ flyttas till Gotland innebär det att:

- Alla personer med högskoleexamen eller högre kan komma att behöva nyrekryteras, dvs 220 personer eller 85% av de 260 tjänster som föreslås flyttas. Högskolan på Gotland kan bara tillgodose en mindre del av detta behov. Förutsättningarna för att nyrekrytera från länsstyrelser och museer runt om i landet till Gotland istället för Stockholm framstår som mycket tveksamma. Även om 30% trots allt väljer att flytta, med tanke på svårigheten att hitta alternativa arbeten, framstår projektet ändå som ytterst våghalsigt.
- Reskostnaderna ökar med 15 miljoner, men restiderna för verkets personal blir också längre eftersom direktflyg till alla län i Sverige inte rimligen kommer att kunna erbjudas från Gotland. Idag uppgår restiden till 16400 årsarbetsdagar. Restiden tor Gotland Stockholm är ca 4 tim med transfer. Om antalet resor bara utgör en tredjedel av antalet årsarbetsdagar innebär förslaget ändå en ökad arbetstid på ca 2500 årsarbetsdagar eftersom en majoritet av flygresorna kommer att behöva ske med byte i Stockholm.

- En ny arkiv- och konservatorsanläggning måste tillskapas på Gotland till okänd kostnad. Nuvarande anläggning som invigdes vid årsskiftet har kostat 100 miljoner bara att renovera.
- Särskilda rutiner för transport av känsliga kulturarvsföremål för konserveringsarbete på Gotland behöver tillskapas till en okänd kostnad.
- Samverkan med forskning och statlig museiverksamhet i Stockholmsregionen försämras avsevärt liksom förutsättningarna för att agera som samordnande stabsmyndighet.
- Tillgängligheten till arkiv för forskare och allmänhet (idag uppgående till 13500 besök per år) försämras avsevärt och ger en okänd samhällskostnad för allmänhetens och forskarnas resor till Gotland.
- Det påbörjade arbetet med att tydliggöra och omdefiniera RAÄ uppgift i samhället kommer helt att avstanna under en lång övergångstid på kanske 10 år.


I regeringens direktiv till utredningen framhålls särskilt att ”en utgångspunkt för utredarens överväganden är att omlokaliserade verksamheter ska kunna utföra sina arbetsuppgifter effektivt”.

När Planverket och Bostadsstyrelsen slogs ihop och omlokalisades till Karlskrona i form av det nya Boverket i slutet på 1980-talet var det bara uppskattningsvis 5 av 175 tjänstemän som kom från de tidigare myndigheterna (de hade ursprungligen omkring 300 anställda). Risken är stor att det blir på samma sätt med RAÄ. Erfarenheten från Boverkets omlokalisering pekar också på att många av tjänstemännen till uppemot 30% av sin arbetstid måste befinna sig i Stockholm ändå, med stora reskostnader och ineffektiv arbetstid som följd. Även den förlorade arbetstiden innebär en merkostnad i verksamheten som också måste kompenseras för.

Som grund för utredarens förslag framhålls ”behovet av att förändra verksamhetens inriktning, ett arbete som redan inletts”. I bakgrundsmaterialet till förslaget framgår att detta behov handlar om nedskärningar av personalen på grund av minskade anslag, stora pensionsavgångar efter 2007 samt ”ett förändringsarbete som syftar till att dels förtydliga myndighetens roll i samhället, dels skapa en bättre interaktion och närmare samverkan mellan de interna enheterna”. En utredning ser också över om den arkeologiska uppdragsverksamheten helt ska skiljas från myndighetsutövningen, men den påverkas inte av förslaget mer än marginellt eftersom den till huvuddel är spridd över hela landet. På vilket sätt denna helt normala löpande översyn av myndighetens verksamhet skulle motivera en omlokalisering framgår inte av utredarens förslag.

En jämförelse med omlokaliseringen av Boverket pekar på att det då fanns en mycket kraftigare samverkan mellan verksamhetens förändringsbehov och omlokaliseringen. Då skulle två statliga verksamheter slås ihop som en konsekvens av bostadssubventionernas avskaffande. Förändringsarbetet inom RAÄ syftar så vitt vi kan bedöma inte till förändringar som ens är i närheten av motsvarande storleksordning. Tvärtom förutsätter effektiva personalnedskärningar att kärnverksamheten är stabil. Arbetet med att förtydliga myndighetsrollen eller nyrekrytering av personal kommer absolut inte att underlättas av en utflyttning till Gotland. Dessutom pekar en snabb överslagsberäkning på att utredarens uppskattning av kostnaderna är underskattade.

Effekterna kan därför väntas bli förödande för verksamhetens effektivitet och står därmed i strid med regeringens direktiv till utredaren.



Det som dock berör arkitekterna och arkitekturen mest är risken att RAÄ blir mer otillgängligt för forskningsutbyte och information till andra myndigheter, länsstyrelserna, kommuner och allmänhet. Utredaren har uppenbart underskattat RAÄ behov av att vara fysiskt tillgängligt för hela landet med sin kompetens och sina arkiv. Detta gäller inte bara att personal från myndigheten ska kunna ta sig ut i landet. Det är också många forskare, andra myndigheter, länsstyrelser, kommuner och allmänhet som behöver kunna komma till RAÄ på ett enkelt sätt. Även den konservatorskompetens som finns vid myndigheten förefaller svår att flytta.

Många av de kunskapsmässiga synergieffekter som lokaliseringen i Stockholm ger både för RAÄ och för det omgivande samhället och i synnerhet forskningen kan inte förväntas uppstå i motsvarande grad på Gotland eftersom denna region är alltför liten och alltför avskärmat från övriga landet. Förslaget kommer enligt Sveriges Arkitekters uppfattning dessutom att undergräva förutsättningarna för att bedriva en effektiv arkitekturpolitik i Sverige så som riksdagen beslutat i Framtidsformer – Sveriges handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design. Där står det bland annat att ”kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer skall tas tillvara och förstärkas”. RAÄ har som stabsmyndighet för kulturmiljöfrågor en viktig samordnande funktion för genomförandet av handlingsprogrammet som kommer att försvåras avsevärt om verksamheten flyttas till Gotland.

Om regeringen menar allvar med att bredda kulturarvs- och kulturmiljöfrågorna i vårt land är detta helt fel åtgärd. Det blir ett stort steg tillbaka för kulturarvsfrågorna under lång tid framöver. Och vad som kan hända med kulturmiljön under mellantiden kan inte nog varnas för. Det som skiljer kulturmiljöfrågorna från kulturarvsfrågorna i allmänhet är att när en byggnad väl är riven eller förvanskad finns det ingen väg tillbaka. Sveriges arkitekter är dagligen beroende av att det finns kompetenta handläggare och utredare hos RAÄ som kan agera snabbt och effektivt för att hävda kulturhistoria och estetik i vårt byggda kulturarv.

Sveriges Arkitekter

Klas Brunnberg  
Ordf.

/Pehr Mikael Sällström e.u.

Detta brev skickas också för kännedom till:

Kultur- och utbildningsminister Leif Pagrotsky, Kultur- o utbildningsdepartementet  
RAÄ  
Lokaliseringsutredningen  
Riksdagens kulturutskott